

V A R I S D I R I J E
i Ketlin Miler

Pustinjski cvet

Neverovatna životna priča
pustinjskog nomada

Prevela
Aleksandra Čabraja

■ Laguna ■

Naslov originala

WARIS DIRIE with Cathleen Miller
DESERT FLOWER

Tradicionalna somalska pesma *Kćeri Afrike*
Copyright © 1992 by Margaret Busby. Used by permission.

Published by arrangement with HarperCollins Publishers.
Copyright © Waris Dirie 1998
Translation Copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

MAMI

Dok hodimo svojim životnim putem, prkoseći olujama, uživajući u suncu, stojeći na putu brojnim uraganima, shvatam da nam opstanak zavisi samo od snage naše volje. Stoga ovu knjigu posvećujem ženi na čijim plećima stojim i čija je snaga nepokolebljiva: svojoj majci Fatumi Ahmedaden.

Pružala je svojoj deci dokaze vere suočavajući se s nezamislivim nedaćama. Podjednako je odana svoj svojoj deci, a rodila je dvanaestoro (što je samo za sebe neverovatan podvig) i pri tom pokazala mudrost pred kojom bi i najblistaviji mislilac mogao da se pokloni.

Njene žrtve bile su brojne, pritužbe retke. A za sve to vreme smo mi, njena deca, znali da je davala ono što je imala, ma koliko to bilo malo – bez ograničenja. Upoznala je očaj roditelja koji gubi dete više no jednom, i uprkos tome održala snagu i hrabrost nastavljajući da se bori za svoju preživelu decu. Širina njenog duha kao i vanjska i unutrašnja lepota su legendarne.

Mama, volim te, poštujem i cenim i zahvaljujem svemoćnom Alahu što mi te je podario za majku. Molim se Bogu da sačuvam tvoje nasleđe podižući sina onako kako si ti neumorno podizala svoju decu.

O, ti si halja koju mladi momak bira
O, ti si raskošni ćilim vredan čitavog blaga
Hoću li ikada naći nekog sličnog tebi – tebi, koja si mi se
ukazala samo jednom?
Kišobran se raspada; ti si jaka poput gvozdene alke;
O ti, kao zlato Najrobija, fino iskovano,
Ti si sunce što izlazi, rano sunce zore,
Hoću li ikad naći nekog sličnog tebi, tebi koja si mi se
ukazala samo jednom?

– Somalska narodna pesma

NAPOMENA AUTORA

Pustinjski cvet je istinita priča o životu Varis Dirije, i svi opisani događaji su stvarni i zasnovani na Varisnim sećanjima. Mada su i svi likovi u knjizi *Pustinjski cvet* stvarni, u većini slučajeva koristili smo pseudonime da bismo zaštitili njihovu privatnost.

1. BEKSTVO

Iz sna me je trgao neki tihi zvuk, a kad sam zatreptala, našla sam se oči u oči s lavom. Odjednom razbuđena, širom sam otvorila oči – razrogačila ih – kao da želim da njima obuhvatim čitavu zver što se našla preda mnom. Pokušala sam da ustanem, ali budući da danima nisam jela, noge su mi zaklecale i izdale me. Stropoštavši se, naslonila sam se na drvo kraj kojeg sam ležala, tražeći zaklon od sunca afričke pustinje koje u podne postaje nesnosno. Tiho sam naslonila glavu na stablo i sklopila oči, osetivši kako mi hrapava kora stabla pritiska lobanju. Lav mi je bio tako blizu da sam u vrelom vazduhu osećala njegov oštar miris. Obratila sam se Alahu: „Bože, došao mi je kraj. Molim te, uzmi me.“

Moje dugo putovanje kroz pustinju konačno se završilo. Nisam imala nikakve zaštite ni ma kakvog oružja. Niti snage da potrčim. Čak i u najboljem slučaju znala sam da se ne mogu popeti uz drvo brže od lava jer se oni, kao i sve mačke sa snažnim kandžama, izvanredno hitro penju uz stabla. Dok bih stigla do polovine – TRAS – u jednom potezu bih nestala. Bez straha, ponovo otvorih oči i rekoh lavu: „Dođi i uzmi me. Spremna sam.“

Beše to predivan mužjak zlatne grive i dugog repa, kojim je mahao tamo-amo terajući muve. Bio je mlad i zdrav, star pet ili šest godina. Znala sam da me može smožditi u trenu; on je kralj. Celog života gledala sam te kandže kako kidaju divlje zveri i zebre, stotine kilograma teže od mene.

Lav, koji je zurio u mene, polako žmirnu očima boje meda. Uzvratila sam mu pogledom svojih smeđih očiju. Skrenuo je pogled. „Hajde. Uzmi me.“ Opet me je pogledao, a zatim odvratio pogled. Obliznuo se i seo. Zatim je ustao i počeo da hoda tamo-amo ispred mene, elegantno, zavodljivo. Konačno se okrenuo i otišao, bez sumnje zaključivši da na mojim kostima nema dovoljno mesa i da nisam vredna truda. Odmicao je pustinjom sve dok se boja njegovog žućkastog krzna nije stopila s peskom.

Kad sam shvatila da me neće ubiti, nisam odahnula, jer se nisam ni plašila. Bila sam spremna da umrem. Ali očigledno je Bog, koji mi je oduvek bio najbolji prijatelj, imao drugačiji naum, nekakav razlog da me održi u životu. Upitah: „Šta je to? Vodi me – uputi me“, i osovih se na noge.

To košmaro putovanje započelo je bekstvom od oca. U to vreme imala sam oko trinaest godina i živela sam sa porodicom, nomadskim plemenom iz somalske pustinje, kada je moj otac objavio da mi je ugovorio brak s jednim starcem. Znajući da moram brzo nešto da učinim ili će jednog dana, iznenada, muž doći da me odvede, rekla sam majci kako želim da pobegnem. Namera mi je bila da pronađem tetku, majčinu sestru koja je živela u Mogadišu, glavnom gradu Somalije. Naravno, ja nikad nisam bila u Mogadišu – niti, kad smo već kod toga, u bilo kom gradu. Niti sam ikada upoznala svoju tetku. Ali sam

nekako, s dečjim optimizmom, osećala da će nekom čarolijom sve ispasti dobro.

Dok su moj otac i ostali članovi porodice još spavali, majka me je probudila i rekla mi: „Sad kreni.“ Osvrtala sam se u nameri da nešto uzmem i ponesem, ali nije bilo ničega – ni boce vode, ni vrča s mlekom, ni korpe s hranom. I tako sam, bosonoga, umotana samo u maramu, potrčala u mračnu pustinjsku noć.

Nisam znala u kom pravcu se nalazi Mogadiš, i zato sam samo trčala. U početku polako, jer ništa nisam videla; posrtala sam zapinjući za korenje. Konačno sam odlučila da sednem i sačekam, jer u Africi zmija ima svuda, a ja sam ih se strahovito plašila. Od svakog korena na koji bih nagazila činilo mi se da je otrovna kobra. Sedela sam i gledala kako se polako razdanjuje. Još pre no što je izašlo sunce – *zum* – jurnula sam poput gazele. Trčala sam, trčala i trčala satima.

U podne sam zašla duboko u crveni pesak i duboko u sopstvene misli. Kuda to, do vraga, idem?, pitala sam se. Nisam čak znala ni u kom pravcu se krećem. Pejzaž se pružao do večnosti, pusti pesak s ponekom akacijom; videla sam to kilometrima unaokolo. Gladna, žedna i umorna, usporila sam i nastavila da hodam. Idući dalje, ošamućena i utučena, zapitala sam se kuda me moj novi život vodi. Šta će se sada dogoditi?

Dok sam tako razmišljala, učinilo mi se da čujem glas: „V-A-R-I-S... V-A-R-I-S...“ Doživao me je otac! Skakućući ukrug, tražila sam ga pogledom, ali nikoga nisam videla. Možda umišljam, pomislih. „V-A-R-I-S... V-A-R-I-S...“, odzvanjao je glas svuda oko mene. Ako me uhvati, sigurno će me vratiti kući i naterati da se udam za onog čoveka, a uz to će me i istući. Nije mi se pričinilo; to je bio moj otac, i sad mi se približavao. Potrčala sam koliko me noge nose. Uprkos prednosti od nekoliko časova, tata me je sustigao. Kako sam kasnije shvatila, našao me je prateći moje tragove po pesku.

Otac je prestar da me uhvati – tako sam bar mislila – jer sam mlada i hitra. U mojim dečjim očima, on je bio starac. Sad se nasmejem kad pomislim da je u to vreme zapravo tek bio u tridesetim godinama. Svi smo bili izuzetno brzi, jer smo neprestano trčali; nismo imali auto, niti bilo kakvo prevozno sredstvo. A ja sam uvek trčala, jurila životinje, tražila vodu, žurila da stignem kući pre nego što padne mrak.

Posle izvesnog vremena očev glas je zamro u daljini, te sam malo usporila korak. Ako nastavim da bežim, tata će se umoriti i vratiti kući, mislila sam. Odjednom sam se osvrnula i ugledala ga na brdu iza sebe. I on je mene opazio. Užasnuta, potrčala sam brže. I još brže. Činilo se da jašemo na talasima peska; tek što bih se popela uz jedan brežuljak, on bi se spustio niz onaj iza mene. Jurili smo tako satima, sve dok napokon nisam shvatila da ga već izvesno vreme nisam videla. Više me nije dozivao.

Konačno sam zastala, dok mi je srce snažno udaralo, sakrila se iza grma i pogledala unaokolo. Ništa. Pažljivo sam oslušnula. Nije bilo nikakvog zvuka. Kad sam stigla do jednog kamenjara, zastala sam da se odmorim. Međutim, uvidela sam svoju grešku od prethodne noći i kada sam nastavila da trčim, gazila sam blizu stenja, gde je tlo bilo tvrdo i tu menjala pravac, da otac ne bi mogao da me nađe.

Tata se, zaključila sam, okrenuo da pokuša da se vrati, jer se spuštala noć. Ipak neće stići do kuće pre no što se smrači. Moraće da trči nazad po tami, osluškujući noćne zvuke naše porodice, upravljajući se po vrisci dece, smehu, mukanju i blejanju životinja. Nad pustinjom vetar nosi zvuke veoma daleko, te nam oni služe kao vodilje kada se izgubimo u noći.

Pošto sam izvesno vreme hodala uz stene, promenila sam pravac. Nije bilo naročito važno kuda ću krenuti, pošto nisam

imala pojma koji pravac vodi ka Mogadišu. Nastavila sam da trčim dok sunce nije zašlo, dok nije pao mrkli mrak više ništa nisam videla. Tada sam već bila nasmrtno izglednula i nisam mogla da razmišljam ni o čemu sem o hrani. Stopala su mi krvarila. Sela sam da se odmorim ispod jednog drveta i zaspala.

Ujutru me je probudio blesak sunca. Otvorila sam oči i zagledala se u krošnju predivnog eukaliptusa koji se pružao ka nebu. Polako sam shvatila gde sam. *Bože, sasvim sam sama. Šta da radim?*

Ustala sam i nastavila da trčim; uspevala sam u tome dani-ma. Nisam sigurna koliko dana. Samo znam da je vreme za mene stalo; osećala sam samo glad, žeđ, strah i bol. Kad bi palo večer, zastala bih da se odmorim. U podne, kad je sunce bilo najvrelije, sela bih ispod nekog stabla i odremala.

Iz jednog takvog dremeža prenuo me je lav. Tada sam već prestala da marim za slobodu; želela sam samo da se vratim kući i mami. Za majkom sam žudela još više nego za hranom i za vodom. I mada je za nas bilo uobičajeno da dan-dva budemo bez hrane i vode, znala sam da neću izdržati još dugo. Bila sam tako slaba da sam se jedva kretala a stopala su mi bila tako izranjavljena da me je svaki korak očajnički boleo. U času kad je lav seo ispred mene i počeo da se oblizuje, digla sam ruke. Ponadala sam se da će me brza smrt spasti bede.

Međutim, ugledavši kosti koje štrče, moje upale obraze i izbečene oči, lav je otišao. Ne znam da li se sažalio na takvu očajnicu ili je jednostavno zaključio da nisam valjan ručak. Ili se pak Bog založio za mene. Ali zaključila sam da Bog ne bi bio tako bezdušan da me spase samo da bi me pustio da skončam na neki drugi, još okrutniji način, kao na primer, da umrem od

gladi. Imao je sa mnom drugačije namere, te sam ga prizvala u pomoć: „Vodi me – uputi me.“ Oslanjajući se na drvo, osovila sam se na noge i zamolila ga za pomoć.

Nastavila sam da hodam i za nekoliko minuta stigla do pašnjaka s kamilama. Uočila sam životinju koja je imala najviše mleka i pritrčala joj. Sisala sam njeno mleko kao beba. Gonič kamila me je primetio i viknuo: „Beži odatle, kujo mala!“, i čula sam prasak njegovog biča. Ali sam bila na izmaku snage, te sam nastavila da sisam mleko što sam brže mogla.

Gonič mi je pritrčao, besno i glasno vičući. Znao je da me mora uplašiti jer će, dok stigne do mene, već biti prekasno. Mleka više neće biti. Međutim, popila sam dovoljno, te sam opet potrčala. Jurio je za mnom i uspeo da me zakači bičem dva-tri puta pre no što sam mu umakla. Ipak, bila sam brža od njega i ostavila sam ga da stoji na pesku i psuje na popodnevnom suncu.

Sad sam se osvežila i okrepila. Nastavila sam da trčim i trčim sve dok nisam stigla do jednog naselja. Nikad ranije nisam videla nešto slično: tu je bilo zgrada i zemljanih puteva. Hodala sam sredinom ulice, jednostavno pretpostavljajući da tako treba. Dok sam prolazila kroz to mestašce, buljila sam u te neobične prizore, osvrćući se tamo-amo. Pored mene je prošla jedna žena i odmerila me, a zatim doviknula: „Baš si glupa. Šta misliš, gde se nalaziš?“ Doviknula je nekim seljanima: „O, bože, pogledajte joj stopala!“ Pokazala je na moje noge, izranjavljene i prekrivene krvavim krastama. „O, bože! To je sigurno neka glupa seljančica.“ Zнала je. Žena mi doviknu: „Devojčice, ako nećeš da pogineš, skloni se s ulice. Skloni se s ulice!“ Odmahnula mi je rukom i nasmejala se.

Zнала sam da su je svi čuli i postidela sam se. Pognula sam glavu, ali sam nastavila da hodam sredinom ulice, jer nisam shvatala o čemu ona govori. Uskoro je naišao kamion. BIP! BIP!

Morala sam da se sklonim u stranu. Okrenula sam se, i kad su automobili i kamioni krenuli ka meni, pružila sam ruku. Ne mogu reći da sam stopirala, jer još nisam ni znala šta to znači. Zato sam samo stajala na ulici s ispruženom rukom, pokušavajući da zaustavim nekoga. Jedan auto mi je u brzini gotovo otkinuo ruku, te sam je spustila. Zatim sam je opet pružila, ali ne sasvim, sklonila sam se u stranu i nastavila da hodam. Zagledala sam lica ljudi koji su prolazili u automobilima i nemo ih preklinjala da stanu i pomognu mi.

Konačno se jedan kamion zaustavio. Ne ponosim se onim što se zatim dogodilo – ali se ipak dogodilo, pa šta sad mogu sem da kažem istinu. Do današnjeg dana, kad se setim tog kamiona koji je stao, žalim što nisam poslušala svoj instinkt i što sam ipak ušla u njega.

Kamion je prevezio kamenje koje je služilo kao građevinski materijal, nepravilnog oblika i veliko kao lopta za softbol. Napred su sedela dva muškarca; vozač je otvorio vrata i rekao mi na somalskom: „Uskači, dušo.“ Bila sam bespomoćna i nasmrt preplašena.

„Idem u Mogadiš“, objasnila sam.

„Odvešću te kud god želiš“, rekao je kezeći se.

Smeškajući se pokazao je crvenkaste zube, koji su izgledali kao da su potamneli od duvana. Međutim, znala sam da tu boju nisu dobili od duvana, jer sam jednom videla oca kako žvaće *khat*. To je narkotična biljka koju žvaću muškarci u Africi, slična kokainu. Žene ne smeju ni da ga taknu, i tim bolje; muškarci od njega postaju izbezumljeni i agresivni, i zato je ta biljka uništila mnoge živote.

Shvatila sam da sam u nevolji; ali nisam znala šta drugo da učinim, te klimnuh glavom. Vozač mi je rekao da se popnem u prikolicu pozadi. To mi je donelo izvesno olakšanje, jer sam bila odvojena od njih dvojice. Popela sam se i sela u ugao, trudeći

se da se smestim na hrpi kamenja. Sad je već pao mrak i zahladnelo je; kad je kamion krenuo, bilo mi je hladno i pokušala sam da se sklonim od vetra.

Sledeće čega se sećam jeste da se čovek koji je sedeo pored vozača našao kraj mene, klečeći na kamenju. Bio je to muškarac četrdesetih godina, ružan, grozan. Bio je tako grdan da ni kosu nije imao; bio je ćelav. Pokušao je to da nadomesti brčićima. Zubi su mu bili okrnjeni, a neki su mu i nedostajali; oni koje je još imao u glavi behu crveni od *khata*, ali mi se ipak kezio, ponosno ih pokazujući. Koliko god da poživim, nikad neću zaboraviti njegovo nacereno lice.

Bio je i debeo, u šta sam se uverila kad je skinuo pantalone. Ukruženi ud mu je poskakivao dok me je hvatao za noge, nastojeći da ih raširi.

„Molim te, molim te, nemoj“, molila sam ga. Uvijala sam svoje tanke noge jednu oko druge, kao perece, čvrsto ih stežući. Rvao se sa mnom, pokušavajući da ih razdvoji. Pošto nije uspeo, snažno me je ošamario. Moj krik je glasno odjeknuo dok je kamion jurio kroz noć.

„RAŠIRI NOGE, JEBOTE!“ Pritiskao me je svojom težinom dok mi se kamenje utiskivalo u leđa. Snažno je zamahnuo i opet me ošamario, ovaj put još jače. Kod drugog šamara shvatila sam da ću morati da smislim nešto delotvornije; bio je daleko jači od mene. Ovaj čovek je očigledno znao šta radi. Za razliku od mene, bio je iskusan i bez sumnje je već silovao mnogo žena; trebalo je da postanem sledeća. Silno, silno sam poželela da ga ubijem, ali nisam imala nikakvo oružje.

Zato sam se pravila da pristajem. Rekla sam slatkim glasom: „Dobro, dobro. Samo me prvo pusti da piškim.“ Videla sam da ga je to još više uzбудilo – hej, ova mala ga želi! – te me je pustio. Otišla sam u drugi ugao kamiona i pretvarala se da piškim u tami. Tako sam kupila sebi koji minut da smislim šta

dalje da radim. Na kraju te male predstave smislila sam plan. Uzela sam najveći kamen koji sam uspela da nađem i, držeći ga u ruci, vratila se i legla kraj njega.

Kad se popeo na mene, stegla sam kamen u šaci. Svom snagom sam ga udarila u glavu, pravo u potiljak. Od prvog udarca se ošamutio. Posle drugog se stropoštao. Poput ratnika, odjednom sam osetila ogromnu snagu. Nisam ni znala da to nosim u sebi, ali kada neko pokuša da vas napadne, ubije, odjednom dobijate snagu. Do tog trenutka ne znate koliko ste jaki. Dok je tako ležao, još jednom sam ga udarila i videla kako mu iz uha curi krv.

Njegov prijatelj vozač kamiona sve je to video. Povikao je: „Šta se tamo dešava, jebote?“, i potražio mesto da zaustavi vozilo. Znala sam da sam, ako me on uhvati, gotova. Kad je kamion usporio, dopuzala sam do kraja i skočila s kamenja na zemlju kao mačka. Tada sam potrčala koliko me noge nose.

Vozač je bio star; skočio je iz kabine i promuklo viknuo: „Ubila si mi druga! Vraćaj se! Ubila si ga!“ Neko vreme je jurio za mnom kroz nisko rastinje, a zatim odustao. Ili sam barem tako pomislila.

Vratio se, ušao u kabinu, upalio motor i počeo da me juri kamionom. Farovi su obasjavali tlo oko mene; čula sam brujanje motora iza svojih leđa. Trčala sam što sam brže mogla, ali naravno, kamion me je sustizao. Počela sam da krivudam i potrčala nazad, u tamu. Kad me je izgubio iz vida, konačno je digao ruke i vratio se na put.

Jurila sam kao progonjena životinja; trčala kroz pustinju, pa kroz džunglu, pa opet kroz pustinju, ne znajući ni sama gde sam. Kada je sunce izašlo, nastavila sam da trčim. Iako sam se užasavala svega što bi mi se moglo dogoditi, odlučila sam da opet zaustavim neki auto, jer sam znala da moram pobeći što dalje od vozača kamiona i njegovog prijatelja. Nikad nisam

saznala šta se desilo mom napadaču pošto sam ga udarila kamenom, ali poslednje što sam tada želela bilo je da se opet sretnem s njima dvojicom.

Stojeći kraj puta na jutarnjem suncu, sigurno sam izgledala sablasno. Moj šal se pretvorio u prljavu krpu; danima sam trčala po pesku i bila sam sva prašnjava; noge i ruke su mi ličile na grančice koje bi malo jači vetar mogao da slomi, a stopala mi behu ranjava kao u gubavca. Pruživši ruku, zaustavila sam jedan mercedes. Otmeno obučen čovek zaustavio je auto ukraj puta. Uvukla sam se na kožno sedište, zinuivši od čuda kad sam ugledala takvu raskoš. „Kuda ideš?“, pitao me je.

„Tamo“, rekla sam, pokazujući pravo preda se, u pravcu kuda je mercedes već pošao. Muškarac se nasmeja pokazujući divne bele zube.

2.

ODRASTANJE UZ ŽIVOTINJE

Pre nego što sam pobešla od kuće, moj život je bio prepleten s prirodom, porodicom i našom snažnom povezanošću sa životinjama koje su nas održavale u životu. Od najranijeg detinjstva delila sam osobinu sve dece sveta: ljubav prema životinjama. Zapravo, moja najranija sećanja odnose se na mog ljubimca, jarenca Bilija. Bili je bio moje blago, moje sve i možda sam ga volela najviše zato što je bio mali, kao i ja. Krišom sam mu donosila svu hranu koju sam uspevala da pronađem, sve dok nije postao najdeblji, najbucmastiji jarčić u stadu. Moja majka se stalno pitala: „Zašto je taj jarac tako debeo kad su svi ostali mršavi?“ Predano sam se brinula o njemu, čistila ga, mazila i satima pričala s njim.

Moj odnos s Bilijem bio je tipičan za život u Somaliji. Sudbina moje porodice bila je čvrsto prepletena sa sudbinom stada koja smo čuvali. Zavisnost od životinja izazivala je ogromno poštovanje prema njima, i to osećanje bilo je sveprisutno. Sva deca u mojoj porodici brinula su se o životinjama. Taj zadatak izvršavali smo još od kada bismo prohodali. Rasli smo zajedno sa životinjama, uživali kad su one uživale, patili kad su one